

DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2024-64-36>

УДК 334.722:004]:351.86]:339.92(477:4)

ДІДЖИТАЛІЗАЦІЯ БІЗНЕС-ПРОЦЕСІВ НА ПІДПРИЄМСТВАХ ЯК ФАКТОР ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ В УМОВАХ СУЧАСНИХ ЄВРОІНТЕГРАЦІЙНИХ ВИКЛИКІВ

DIGITALIZATION OF BUSINESS PROCESSES AT ENTERPRISES AS A FACTOR OF SOCIO-ECONOMIC SECURITY IN THE CONTEXT OF MODERN EUROPEAN INTEGRATION CHALLENGES

Череп Алла Василівна

доктор економічних наук, професор,
Запорізький національний університет
ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-5253-7481>

Дашко Ірина Миколаївна

доктор економічних наук, професор,
Запорізький національний університет
ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-5784-4237>

Огренич Юлія Олександрівна

доктор економічних наук, доцент,
Запорізький національний університет
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-0294-1889>

Cherep Alla, Dashko Iryna, Ohrenych Yuliia
Zaporizhzhia National University

Однією з причин нестабільності економіки країни, скорочення надходжень до державного та місцевого бюджету є незадовільний стан соціально-економічної безпеки в умовах інтеграції до ЄС. Визначено, що соціальна безпека визначає соціальний захист населення, соціальні блага, стан соціальних умов, що впливає на стан економіки. Поряд з цим, економічна безпека країни є свідченням економічного зростання, захисту інтересів на всіх рівнях, раціонального використання ресурсів, а також захисту національної економіки від факторів внутрішнього і зовнішнього середовища. З'ясовано, що забезпечення соціально-економічної безпеки на рівні держави виступає як інструмент захищеності всіх суб'єктів господарювання. В свою чергу, соціально-економічна безпека підприємств визначає стан захищеності інтересів працівників, економічної системи від загроз зовнішнього та внутрішнього середовища, що забезпечує ефективну роботу, зростання показників діяльності, фінансову стабільність та впливає на рівень прибутковості, формування податкових відрахувань, створення робочих місць, тобто впливає на економіку країни. Доведено, що в умовах змінності ринкового середовища, активізації процесів цифровізації економіки важливим питанням для підприємств є діджиталізація бізнес-процесів, що дозволяє автоматизувати роботу різних структурних підрозділів. Крім того, діджиталізація бізнес-процесів впливає як на формування конкурентних переваг, підвищення фінансових показників, інноваційний розвиток, так і на забезпечення фінансово-економічної безпеки шляхом посилення контролю за всіма напрямками роботи, впровадження програмного забезпечення, створення умов для навчання, саморозвитку, підвищення фінансової стабільності, автоматизації роботи шляхом використання сучасних технологій. Підсумовано, що підвищується рівень конкурентної боротьби на міжнародному ринку, відбувається цифрова трансформація в країнах ЄС та існує потреба у цифровізації бізнес-процесів з метою підвищення рівня соціально-економічної безпеки підприємств через впровадження сучасних технологічних рішень, що гарантуватиме покращення стану економіки країни.

Ключові слова: діджиталізація, бізнес-процеси, соціально-економічна безпека, забезпечення безпеки, підприємства, євроінтеграційні виклики.

One of the reasons for the instability of the country's economy and the reduction of revenues to the state and local budgets is the unsatisfactory state of socio-economic security in the context of EU integration. It is determined that social security determines social protection of the population, social benefits, and the state of social conditions, which affects the state of the economy. At the same time, the economic security of a country is evidence of economic growth, protection of interests at all levels, rational use of resources, and protection of the national economy from internal and external environment factors. It is found that ensuring socio-economic security at the State level acts as a tool for protecting all business entities. In turn, the socio-economic security of enterprises determines the state of protection of the interests of employees and the economic system from threats from the external and internal environment, which ensures efficient operation, growth of performance indicators, financial stability and affects the level of profitability, tax payments, job creation, i.e. affects the country's economy. It is proved that in the context of a changing market environment and intensification of the digitalization of the economy, an important issue for enterprises is the digitalization of business processes, which allows automating the work of various structural units. In addition, the digitalization of business processes affects both the formation of competitive advantages, improvement of financial performance, innovative development, and financial and economic security by strengthening control over all areas of work, implementing software, creating conditions for training, self-development, increasing financial stability, and automating work through the use of modern technologies. It is summarized that the level of competition in the international market is increasing, digital transformation is taking place in the EU countries, and there is a need to digitalize business processes in order to increase the level of socio-economic security of enterprises through the introduction of modern technological solutions, which will guarantee an improvement in the country's economy.

Keywords: digitalization, business processes, socio-economic security, security, enterprises, European integration challenges.

Постановка проблеми. Цифрова трансформація охоплює різні сфери як на рівні країни, так і окремих суб'єктів господарювання. На рівні підприємств різної форми власності діджиталізація бізнес-процесів є актуальним питанням, що визначає не лише конкурентні переваги, але й забезпечує соціально-економічну безпеку через впровадження програмних продуктів, посилення контролю за напрямками діяльності. Крім того, в умовах дослідження та врахування досвіду країн ЄС, підприємства в Україні активно впроваджують сучасні технології та показники їх діяльності мають безпосередній вплив на стан економіки країни, зміцнення її соціально-економічної безпеки.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Вітчизняні вчені досліджували питання діджиталізації бізнес-процесів, впровадження цифрових технологій, забезпечення соціально-економічної безпеки країни, підприємств, зокрема: Гарафонова О. І., Жосан Г. В. [1, с. 162–165]; Коленда Н. В. [4, с. 673–676]; Кравчук І. І., Лавриненко С. О., Зелінська А. М. [5]; Марченко М. [6, с. 134–138]; Небога Т. В., Лабунська О. Б. [8, с. 10–17]; Романовська Ю. А. [9, с. 183–190]; Череп А. В., Дашко І. М., Огреніч Ю. О. [10, с. 238–245].

Поряд з цим, питання діджиталізації бізнес-процесів на підприємствах потребують додаткового дослідження, а саме визначення особливостей на вітчизняних підприємствах та в країнах ЄС. Крім того, відсутній єдиний підхід до формування напрямів забезпечення соціально-економічної безпеки, що підтверджує актуальність даного питання.

Мета статті полягає в аналізі особливостей діджиталізації бізнес-процесів на підприємствах та у визначенні напрямів забезпечення соціально-економічної безпеки в умовах сучасних євроінтеграційних викликів.

Виклад основних результатів дослідження. В країнах ЄС спостерігається активне впровадження цифрових технологій на різних рівнях діяльності та особливо активно це відбувається на підприємствах різних форм власності. Відповідно, в Україні також активно запроваджуються і досліджуються процеси цифровізації на рівні державних та місцевих органів влади, що дозволяє врахувати поточну ситуацію та сформувати якісні управлінські рішення з метою активізації означених процесів. Важливим показником стабільності економіки країни є стан соціально-економічної безпеки, на який впливають різні чинники.

Саме стан соціально-економічної безпеки держави відображає ситуацію із соціальним захистом населення, наявністю соціальних умов, ситуацію із економічним зростанням, захистом національної економіки, інтересів на всіх рівнях від факторів внутрішнього і зовнішнього середовища. Одним із чинників впливу на стан соціально-економічної безпеки є розвиток, успішне функціонування підприємств, які забезпечують покращення економіки країни. Відповідно актуальним питанням є налагодження, відновлення роботи підприємств, що в значній мірі залежить від рівня їх соціально-економічної безпеки. В свою чергу, однією з передумов забезпечення соціально-економічної безпеки підприємств є впрова-

дження програмних продуктів, автоматизація виробництва, всіх сфер діяльності, тобто діджиталізація бізнес-процесів.

Діджиталізація бізнес-процесів забезпечує автоматизацію всіх сфер діяльності підприємств, що мінімізує витрати, ризики, гарантує оптимізацію, розробку і прийняття ефективних рішень, посилення контролю за всіма напрямками роботи, створення умов для навчання, саморозвитку, збереження трудового потенціалу, підвищення фінансової стабільності, рентабельності, захисту від зовнішніх загроз в аспекті забезпечення соціально-економічної безпеки.

Задля дослідження особливостей цифровізації в Україні проаналізовано Індекс цифрової трансформації регіонів України у 2023 р. за такими субіндексами: розвиток Інтернету – найвищі показники мають Дніпропетровська (0,90), Львівська (0,91), Одеська (0,85), Полтавська та Тернопільська (0,92), Харківська області (0,93), але найнижче значення спостерігається у Донецькій (0,12), Запорізькій (0,18), Сумській (0,17), Херсонській областях (0,18); впровадження режиму без паперів – найвищі показники мають Вінницька та Волинська (0,87), Дніпропетровська (0,92), Львівська (0,95), Полтавська області (0,90), але найнижче значення спостерігається у Запорізькій (0,14), Сумській областях (0,18);

проникнення базових електронних послуг – найвищий рівень сформувався у Волинській (0,95), Дніпропетровській та Одеській областях (0,90) та найнижчий рівень спостерігається у Херсонській області (0,29); галузева цифрова трансформація – найвищий рівень має Львівська область (0,92) та найнижчий сформувався у Донецькій (0,27), Запорізькій (0,06), Миколаївській та Сумській (0,10), Херсонській областях (0,09) [7]. Враховуючи дані рис. 1 слід відзначити, що лідерами цифрової трансформації є Дніпропетровська, Львівська області та найнижчий рівень спостерігається у Луганській, Донецькій, Херсонській, Запорізькій, Сумській областях, що спричинено веденням бойових дій. Поряд з цим, проаналізовані показники відображають позитивну динаміку в напрямку цифровізації всіх сфер діяльності.

В рамках дослідження особливостей діджиталізації бізнес-процесів на підприємствах України проаналізовано окремі показники за 2021–2022 рр., а саме: кількість підприємств, які мають доступ до мережі Інтернет; частка кількості підприємств, що використовують соціальні медіа; частка кількості підприємств, що купують послуги хмарних обчислень [3].

В цілому, на підприємствах України показник кількість підприємств, які мають доступ до мережі Інтернет протягом 2018–2021 рр. мав зростаючу тенденцію, але у 2022 р.

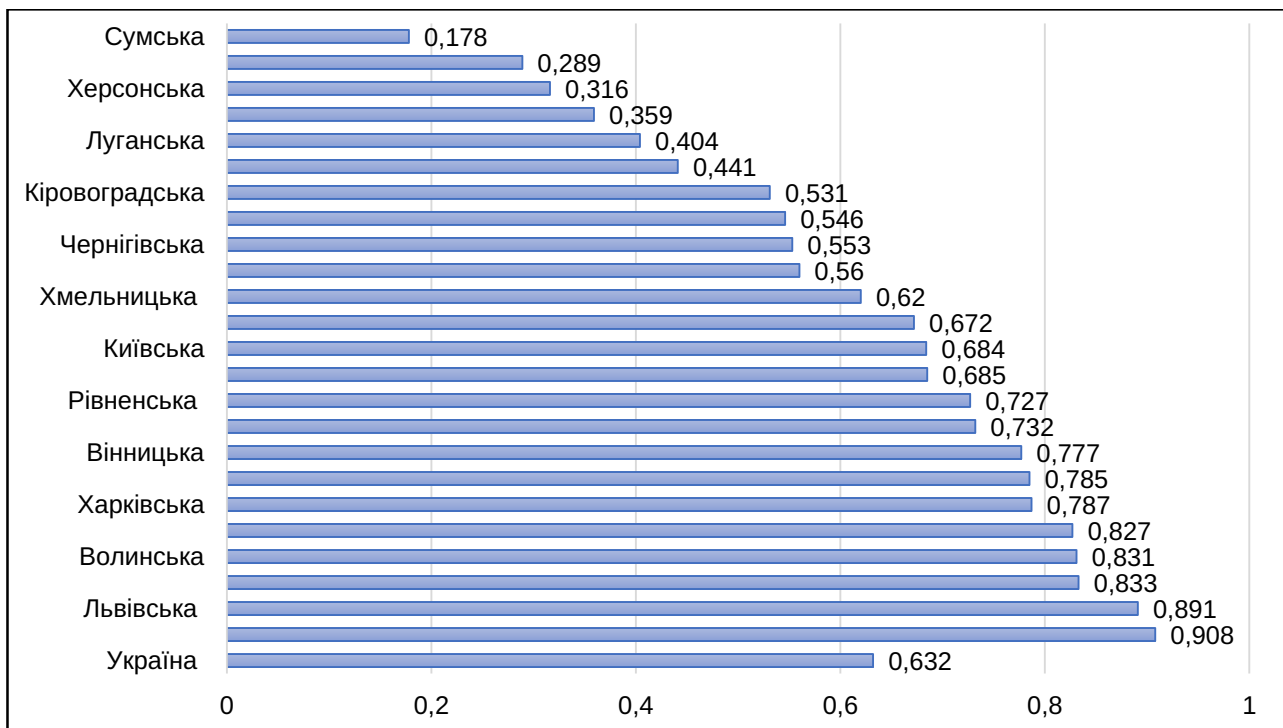

Рис. 1. Індекс цифрової трансформації регіонів України у 2023 р. [7]

порівняно до 2021 р. відбулося скорочення на 3,87%. За показником частка кількості підприємств, що використовують соціальні медіа у 2018–2019 рр. відбулося зростання та за 2022 р. порівняно з 2019 р. скорочення становило 3,42%. Слід відзначити, що серед видів соціальних медіа, які впроваджуються на підприємствах спостерігаються такі зміни: соціальні мережі – скорочення з 25,7% у 2019 р. до 24,3% у 2022 р.; блоги або мікроблоги – скорочення з 7,2% у 2019 р. до 6,8% у 2022 р.; вебсайти або прикладні програми – скорочення з 12,8% у 2019 р. до 12,3% у 2022 р.; інструменти обміну знаннями на основі Wiki – скорочення з 11,4% у 2019 р. до 11,0% у 2022 р. [3].

Наступним показником є частка кількості підприємств України, що купують послуги хмарних обчислень, який впродовж 2018–2019 рр. зростав, але в наступні періоди відбулося скорочення та за 2022 р. порівняно з попереднім періодом скорочення становило 3,92% (рис. 2).

Слід відзначити, що з метою оцінки ефективності використання цифрових технологій в країнах ЄС, досліджено індикатори індексу цифрової економіки та суспільства (DESI) на прикладі підприємств у 2022–2023 рр., а саме: підприємства, які надають навчання у сфері інформаційно-комунікаційних технологій (ІКТ); електронний обмін інформацією; електронні рахунки-фактури; підприємства, що продають онлайн [11].

За показником підприємства, які надають навчання у сфері інформаційно-комунікаційних технологій (ІКТ) були такі зміни: у 2023 р. найвище значення мали Фінляндія (39,80%), Швеція (34,20%), Німеччина (27,30%), Польща (24,70%) та найнижче значення спостерігається у Литви (13,10%), Болгарії (9,10%); протягом 2022 р. найвище значення мали Фінляндія (37,67%), Бельгія (32,62%), Швеція (32,15%), Данія (30,20%) та найнижче

значення спостерігається у Болгарії (6,70%), Румунії (5,90%) [11]. Отже, за 2023 р. порівняно з попереднім періодом досліджуваний показник підвищився та, наприклад, у Фінляндії зростання становило 5,65%.

Протягом 2022–2023 рр. майже не змінився показник електронний обмін інформацією на підприємствах та лідерами були Бельгія, Португалія, Данія, Іспанія, Фінляндія, але найнижчий рівень мають Болгарія, Угорщина, Румунія.

На підприємствах в країнах ЄС високе значення має показник використання електронних рахунків-фактури та за 2023 р. порівняно з 2022 р. маємо такі зміни: найвищі позиції займали – Італія – зростання з 94,88% до 94,90%, Фінляндія – зростання з 82,87% до 82,90%, Естонія – зростання з 62,38% до 62,40%, Словенія – зростання з 58,38% до 58,40%; найнижчий рівень показника – Польща – скорочення з 13,23% до 13,20%, Кіпр – зростання з 13,05% до 13,10%, Чехія – незмінне значення (12,20%), Болгарія – незмінне значення (10%) [11].

Важливим є показник частки підприємства, що продають онлайн та за 2022 р. лідерами були країни: Данія (37,58%); Швеція (33,28%); Ірландія (33,12%). Водночас, протягом 2023 р. відбулися зміни серед лідируючих країн: Швеція (35,08%); Ірландія (35,20%); Данія (34,60%) [11].

Додатково розглянуто показники використання соціальних медіа, великих даних, хмари, штучного інтелекту на підприємствах у країнах ЄС протягом 2022–2023 рр. (рис. 3).

Слід відзначити, що протягом 2023 р. порівняно з попереднім періодом за показником соціальні медіа лідером є Фінляндія та зростання становить 0,02%; за показником великі дані лідером є Мальта, але відбулося скорочення на 0,17%; за показником хмара лідером є Швеція та зростання становить 0,04%; за показником використання штучного

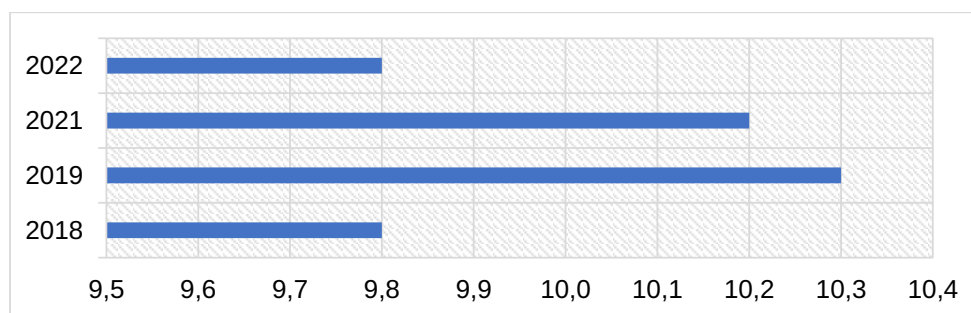

Рис. 2. Динаміка частки кількості підприємств, що купують послуги хмарних обчислень (%) за 2018–2022 рр. [3]

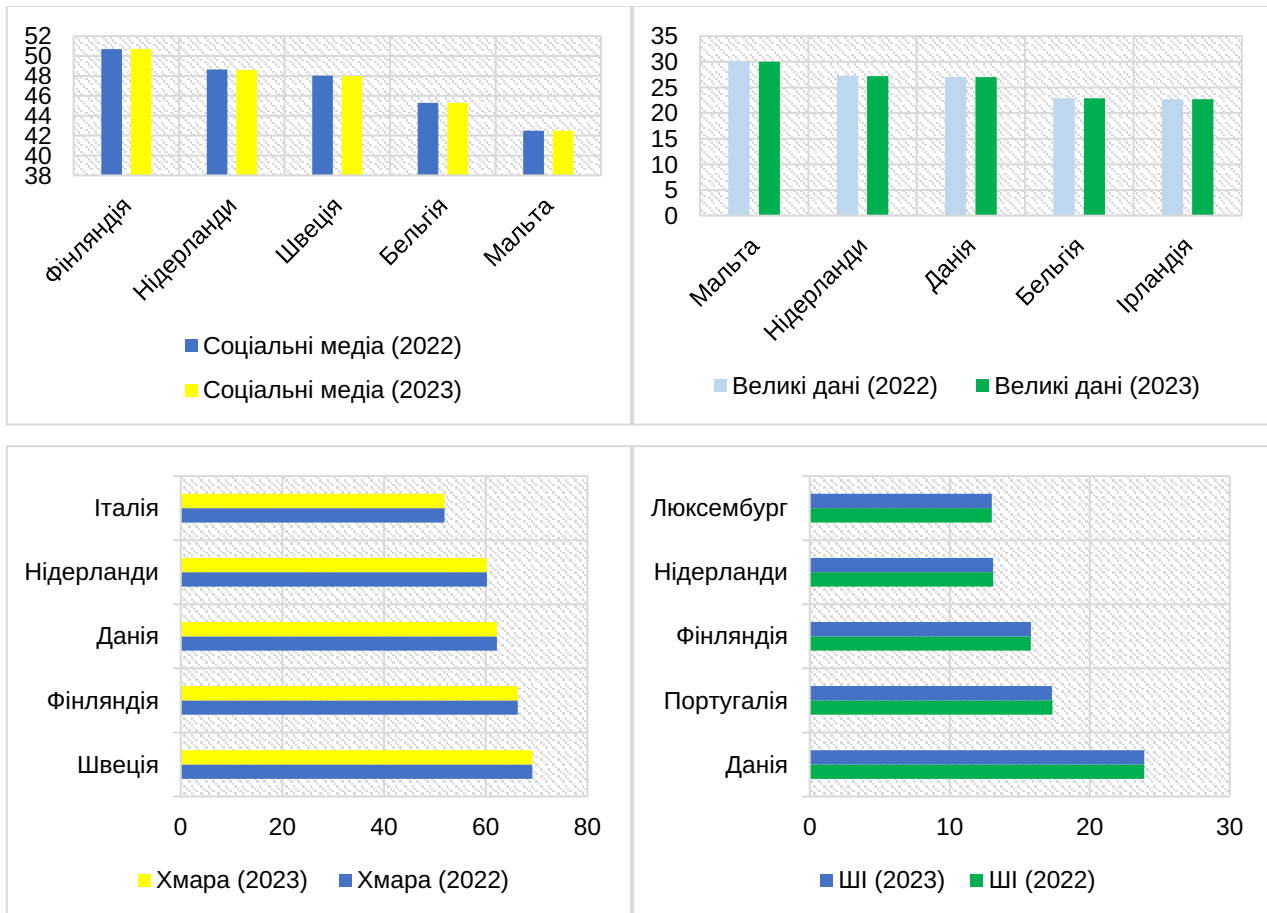

Рис. 3. Динаміка індикаторів DESI (соціальні медіа, великі дані, хмара, штучний інтелект на підприємствах) у 2022–2023 рр., % [11]

інтелекту на підприємствах лідером є Данія та зростання становить 0,04% [11]. Отже, в країнах ЄС протягом останніх років відбувається активне впровадження цифрових технологій на підприємствах, що підтверджують отримані дані досліджень.

Свідченням стабільності соціально-економічної безпеки підприємств в Україні є стан прибутковості та працевлаштування робітників. Відповідно, протягом 2010–2022 рр. динаміка прибутковості підприємств була змінною, зокрема: у 2010–2012 рр. діяльність підприємств була прибутковою; у 2013–2015 рр. діяльність підприємств була збитковою; у 2016–2021 рр. діяльність підприємств прибуткова. Протягом 2022 р. показники роботи підприємств погіршилися, адже сума збитку становила 276277742,8 грн. Щодо показника кількість зайнятих працівників на підприємствах України, то впродовж 2010–2021 рр. динаміка була змінною, адже спостерігається зростання та спад, але у 2022 р. порівняно до попереднього періоду відбулося скорочення на 15,79% [2].

Отже, сформовано пропозиції до діджиталізації бізнес-процесів на підприємствах як передумови забезпечення соціально-економічної безпеки: підвищення рівня доступу до Інтернету шляхом використання сучасного покриття; переведення паперів в електронний вигляд, тобто запровадження електронного документообігу шляхом використання інформаційних систем, хмарних сервісів; проведення тренінгів для працівників з метою навчання використовувати інформаційні системи, платформи; надання клієнтам електронних послуг; підвищення інформаційної безпеки та кібербезпеки через впровадження відповідних програмних продуктів; запровадження програм на базі штучного інтелекту, використання чат-ботів, CRM, ERP-систем; виділення коштів на використання соціальних медіа та купівлю послуг хмарних обчислень; прогнозувати очікуваний ефект та враховувати отримані результати для прийняття рішення щодо впровадження тієї чи іншої технології.

За результатами проведеного дослідження визначено напрями забезпечення соціально-

економічної безпеки в умовах сучасних євро-інтеграційних викликів: створення соціальних гарантій для працівників; створення умов для роботи онлайн та офлайн враховуючи можливості підприємства та потреби працівників; здійснення контролю за всіма напрямками роботи; проведення тренінгів, підвищення кваліфікації; сприяння саморозвитку; збереження трудового потенціалу шляхом впровадження методів мотивації; підвищення фінансової стабільності, рентабельності шляхом підвищення якості продукції, розширення асортименту, пошуку нових партнерів та ринків збуту, здійснення маркетингових заходів; захист від зовнішніх загроз шляхом виявлення та подолання кібератак; залучення грантової допомоги, інвесторів; активна цифровізація бізнес-процесів, що підтверджена бізнес-стратегією.

Дані доводять, що діджиталізація бізнес-процесів впливає не лише на результати господарської діяльності підприємств, але й на стан соціально-економічної безпеки, що забезпечує захищеність соціальних інтересів працівників від впливу внутрішніх і зовнішніх загроз, зростання фінансової стабільності та сприяє зрос-

танняю прибутковості. Водночас, відновлення роботи підприємств забезпечує створення робочих місць, зростання податкових відрахувань, збільшення ВВП, тобто їх результати впливають на стан економіки України.

Висновки. Стабільність функціонування та розвиток підприємств в значній мірі впливають на стан економіки через збільшення обсягів виробництва і збуту продукції, вихід на міжнародні ринки, створення робочих місць, інвестиційно-інноваційну діяльність. В свою чергу, стабільність роботи підприємств залежить від захищеності від існуючих загроз та ризиків, тобто стану соціально-економічної безпеки. Одним із чинників підвищення фінансово-економічної безпеки є діджиталізація бізнес-процесів, що сприяє впровадженню програмного забезпечення, посиленню контролю за всіма напрямками роботи, створенню умов для навчання, саморозвитку, підвищення фінансової стабільності. Отже, зростання показників роботи підприємств є рушійною силою економіки країни та діджиталізація бізнес-процесів забезпечує стабільність їх функціонування, автоматизацію виробничих процесів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Гарафонова О. І., Жосан Г. В. Діджиталізація та автоматизація бізнес-процесів: відмінність дефініцій та місце в менеджменті підприємства. *Таврійський науковий вісник. Серія: Економіка*. 2023. Вип. 15. С. 161–166.
2. Державна служба статистики України. Економічна статистика. Економічна діяльність. Діяльність підприємств. URL: <https://www.ukrstat.gov.ua/>
3. Державна служба статистики України. Інформаційне суспільство. Використання інформаційно-комунікаційних технологій на підприємствах. URL: https://www.ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2018/zv/ikt/arh_ikt_u.html
4. Коленда Н. В. Поняття соціально-економічної безпеки підприємства. *Економіка і суспільство*. 2016. Вип. 7. С. 672–678. URL: <https://cutt.ly/Pei3i6tx>
5. Кравчук І. І., Лавриненко С. О., Зелінська А. М. Діджиталізація бізнес-процесів: інноваційна складова менеджменту підприємств. *Економіка та суспільство*. 2023. Вип. 58. URL: <https://cutt.ly/5ei98nZO>
6. Марченко М. Діджиталізація процесів управління бізнес-діяльністю сільськогосподарських підприємств. *Галицький економічний вісник*. 2023. № 2 (81). С. 133–139.
7. Міністерство цифрової трансформації України. Індекс цифрової трансформації регіонів України. URL: <https://cutt.ly/wei0NRG9>
8. Небога Т. В., Лабунська О. Б. Діджиталізація суб'єктів бізнесу національної економіки. *Цифрова економіка та економічна безпека*. 2023. Вип. 5 (05). С. 9–19.
9. Романовська Ю. А. Соціально-економічна безпека міста: аналіз характерних рис. *Вчені записки Університету «КРОК»*. 2021. № 4 (64). С. 182–192.
10. Cherep A., Dashko I., Ohrenych Yu. Theoretical and methodological bases of formation of the concept of ensuring socio-economic security of enterprises in the context of digitalisation of business processes. *Baltic Journal of Economic Studies*. 2024. Vol. 10. No. 1. P. 237–246. DOI: <https://doi.org/10.30525/2256-0742/2024-10-1-237-246>
11. European Commission. Shaping Europe's digital future. DESI 2023 dashboard for the Digital Decade. DESI 2023 indicators. URL: <https://cutt.ly/Pei9p4tx>

REFERENCES:

1. Garafonova O., Zhosan H. (2023). Didzhitalizatsiia ta avtomatyzatsiia biznes-protseviv: vidminnost definitsii ta mistse v menedzhmenti pidpriemstva [Digitalization and automation of business processes: difference in definitions and place in enterprise management]. *Taurian Scientific Bulletin. Series: Economy*, vol. 15, pp. 161–166. (in Ukrainian)
2. State Statistics Service of Ukraine. Economic statistics. Economic activity. Activities of enterprises. Available at: <https://www.ukrstat.gov.ua/> (in Ukrainian)
3. State Statistics Service of Ukraine. Information society. Use of information and communication technologies at enterprises. Available at: https://www.ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2018/zv/ikt/arh_ikt_u.html (in Ukrainian)
4. Kolenda N. V. (2016). Poniattia sotsialno-ekonomichnoi bezpeky pidpriemstva [The concept of socio-economic safety of enterprise]. *Economy and society*, vol. 7, pp. 672–678. Available at: <https://cutt.ly/Pei3i6tx> (in Ukrainian)
5. Kravchuk I., Lavrynenko S., Zelinska A. (2023). Didzhitalizatsiia biznes-protseviv: innovatsiina skladova menedzhmentu pidpriemstv [Digitalization of business-processes: an innovative component of enterprise management]. *Economy and society*, vol. 58. Available at: <https://cutt.ly/5ei98nZO> (in Ukrainian)
6. Marchenko M. (2023). Didzhitalizatsiia protseviv upravlinnia biznes-diialnistiu silskohospodarskykh pidpriemstv [Digitalization of business management processes of agricultural enterprises]. *Galician Economic Herald*, no. 2 (81), pp. 133–139. (in Ukrainian)
7. Ministry of Digital Transformation of Ukraine. Digital Transformation Index of the Regions of Ukraine. Available at: <https://cutt.ly/wei0NRG9> (in Ukrainian)
8. Neboha T., Labunska O. (2023). Didzhitalizatsiia subiektiv biznesu natsionalnoi ekonomiky [Digitalization of business subjects of the national economy]. *Digital economy and economic security*, vol. 5 (05), pp. 9–19. (in Ukrainian)
9. Romanovska Yu. (2021). Sotsialno-ekonomichna bezpeka mista: analiz kharakternykh rys [Socio-economic security of the city: analysis of characteristics]. *Scientific notes of the "KROK" University*, no. 4 (64), pp. 182–192. (in Ukrainian)
10. Cherep A., Dashko I., Ohrenych Yu. (2024). Theoretical and methodological bases of formation of the concept of ensuring socio-economic security of enterprises in the context of digitalisation of business processes. *Baltic Journal of Economic Studies*, vol. 10, no. 1, pp. 237–246. DOI: <https://doi.org/10.30525/2256-0742/2024-10-1-237-246> (in Ukrainian)
11. European Commission. Shaping Europe's digital future. DESI 2023 dashboard for the Digital Decade. DESI 2023 indicators. Available at: <https://cutt.ly/Pei9p4tx>